

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 8 maj 1891, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion rörande utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Till utskottet har hänvisats en motion af herr *F. Berg* från Stockholm (n:o 191), hvori han föreslår, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunnige personer låta utreda, huru vida och i hvad mån åtgärder kunna vara lämpliga för ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, beträffande reglerandet af arbetstiden, särskildt inom alla sådana rörelser, hvilka, enligt den till innevarande Riksdag aflåtna kongl. propositionen n:o 23, skulle vara försäkringspligtige».

Motionären erinrar, att vårt land genom förordningen af den 18 november 1881 om minderåriges användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering, genom lagen af den 10 maj 1889 angående skydd mot yrkesfara och genom inrättandet af arbetsinspektioner tagit de första stegen på de sociala reformernas bana, och att frågan om försäkring för olycksfall i arbete och om sjukkasseväsendets ordnande hos oss står på dagordningen. Tiden vore nu inne att taga i öfvervägande, huru vida icke lagstiftningen borde reglera och begränsa den kroppsarbetande befolkningens arbetstid och derigenom tillmötesgående visas

Bih. till Riksd. Prot. 1891. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 20 Häft. (N:o 22.) 1

mot den önskan, som i vår tid i alla länder stode främst på arbetsklassens program. En redogörelse för arbetstiden inom vissa näringar i vårt land hade lemnats af arbetareförsäkringskomitén i sammanhang med undersökningen af de hygieniska förhållandena hos fabriksarbetarebefolkningen, men då det komitén lemnade uppdraget icke gifvit anledning till att på berörda redogörelse bygga några slutsatser och yrkanden, hade denna viktiga och invecklade fråga ännu ej i vårt land kunnat erhålla den grundliga och omfattande utredning, som med snaraste borde komma densamma till del.

Efter att hafva lemnat en redogörelse för de lagstiftningsåtgärder, som i detta ämne vidtagits i England, Frankrike, Tyskland, Nordamerikas Förenta stater, Österrike, Ungern, Ryssland, och Schweiz, framställer motionären i en utförlig motivering, till hvilken utskottet får hänvisa, de skäl, som tala för behovet af en begränsning i arbetstiden, och sammanfattar dem i följande punkter:

1:o) Den nu gängse arbetstiden är icke afpassad efter människokroppens normala förmåga och måste därför i längden verka nedbrytande och undergräfvande af densamma;

2:o) Den nu gängse arbetstiden lemnar icke nog tillfälle till familjelif och andlig förkofran samt måste därför verka i hög grad ofördelaktigt på arbetarens sedlighet och själsodling;

3:o) Den omåttligt långa arbetstiden är i och för sig egnad att verka nedtryckande äfven på arbetsklassens ekonomiska ställning; och

4:o) Den nuvarande långa arbetstiden hindrar arbetsklassen att uppfylla sina medborgerliga pligter och att intaga den ställning i samhället, som med rätta tillkommer densamma.

Motionären gendrifer vidare den uppfattningen, att söndags- och nattarbete samt öfvertidsarbete förbättrar arbetarens ekonomi och att en förkortad arbetstid skulle hindra produktionens uppehållande vid erforderligt belopp, och söker visa, att en tillbörlig begränsning af arbetstiden icke kan ske utan lagstiftningens mellankomst.

Till slut erinrar motionären, att redan vid 1856 års riksdag en motion om lagstadgad maximalarbetstid väcktes af bonden Nils Hansson från Kristianstads län.

Vår tid erbjuder, enligt utskottets mening, ingen mera glädjande företeelse än den alltjemt fortgående förbättringen i de kroppsarbetande klassernas ställning. Den är lika välsignelserik för samhället i sin helhet

som för de hittills allt för mycket undertryckta folkklasserna. Om man erkänner detta, om man anser förbättring af de kroppsarbetande klassernas materiella välstånd och deras höjning i intellektuellt och moraliskt afseende vara en af vår tids viktigaste uppgifter, kan man ej heller förneka angelägenheten deraf, att deras arbetstid ej utsträckes till ett mått, som undergräver deras helsa eller beröfvar dem tillfälle till audlig utveckling. Så till vida lemnar utskottet sitt fulla erkännande åt den uppfattning, motionären velat göra gällande, och utskottet har liksom han den öfvertygelsen, att frågan om arbetstidens begränsning är värd all uppmärksamhet, äfven ur den synpunkt, att den spänning mellan arbetsgivare och arbetare, som ty värr i många fall är rådande, må kunna mildras.

Man kan emellertid ej förbise, att denna fråga är af synnerligen omfattande och synnerligen invecklad natur och att den måste betraktas ur många olika synpunkter.

Det vore uppenbarligen orimligt, såsom ock motionären erkänner, att ifrågasätta, det en arbetstid på jemnt åtta timmar skulle vara gällande för alla slags arbetare och under alla förhållanden. Man får väl ock antaga, att sådana yrkanden icke äro allvarligt menade. Hvar och en, som med eftertanke öfvervägt dessa frågor, skall erkänna, att en reglering af arbetstiden måste ske på väsentligt olika sätt under olika omständigheter. Motionären har dock icke närmare inlåtit sig på denna sida af saken. Han har bestämdt uttalat sig för lagstiftningens ingripande i reglering af arbetstiden, men har icke ingått på något uttalande i detaljer, utan inskränkt sig till allmänna betraktelser angående arbetstidens begränsning.

Om man liksom motionären utgår från den uppfattning, att arbetstiden bör genom lagstiftningen regleras, och dervid söker göra klart för sig, i hvilken riktning de ifrågasatta reformerna böra gå, så är den första frågan, huru vida en lagstiftning bör inskränka sig till sådana åtgärder, som påkallas af hygieniska förhållanden, eller om den bör gå längre. De hittills hos oss stadgade bestämmelserna rörande arbetstiden — afseende minderårige och arbetare i tändsticksfabriker — utgå endast från nämnda synpunkt, och i allmänhet har man äfven i utlandet med lagstiftningen i detta ämne afsett att förhindra vådor för arbetarnes helsa, särskildt för minderårige och kvinnor.

Vill man betrakta frågan från helsovårdssynpunkt, är det tydligt, att alldeles likformiga bestämmelser ej äro berättigade för olika yrken och under olika förhållanden. Så t. ex. påkallas en starkare begränsning i yrken, der luften i arbetslokalerna på grund af arbetets natur starkt förorenas, än i andra yrken. I rymliga och väl ventilerade arbets-

lokaler kan arbetet utan våda för helsan bedrivas under längre tid än i illa anordnade lokaler. Likaså möta icke ur denna synpunkt så stora betänkligheter emot en längre arbetstid, då arbetet försiggår i fria luften. Vidare kan arbetet i en del lättare yrken utan olägenhet bedrivas längre tid än i andra mera ansträngande. Utan tvifvel förekommer äfven under våra klimatiska förhållanden anledning att i vissa yrken ifrågasätta olika bestämmelser för olika årstider.

Om man skulle utsträcka en lagstiftning rörande arbetstiden längre, än som ansåges behöfligt ur hygienisk synpunkt, framträder i första rummet den frågan, huru vida några bestämmelser böra stadgas rörande lagstadda tjenares arbetstid; det finnes nemligen ingen klass af arbetare, hvilka lagligen äro så osjelfständige gent emot sina arbetsgifvare som desse. Man har vidare att söka utröna, huru vida inom några särskilda yrken eller inom särskilda delar af landet klagomål försports öfver allt för lång arbetstid, och om af sådan anledning frågan om begränsning af densamma bör anses vara af trängande vigt. Och man kan ej underlåta att söka bilda sig ett omdöme, huru vida existensvilkoren för industrien i de grenar, der inskränkning af arbetstiden skulle ifrågakomma, äro sådana, att en dylik begränsning, utöfver hvad hygieniska skäl med nödvändighet fordra, må kunna ske utan ett orättvist förnärmande af arbetsgifvarnes intressen.

Det bör äfven väl märkas, att en begränsning af arbetstiden icke endast berör arbetsgifvarnes intressen, utan äfven lägger ett band på arbetarnes frihet, och det kräfver ett noggrant öfvervägande, huru vida samhällets intressen kräfva, att en arbetare må vara förhindrad att arbeta utöfver en viss lagstaddad tid.

Slutligen vill utskottet erinra derom, att förhållandena i Sverige i ett afseende betydligt skilja sig från förhållandena i sydligare länder. De klimatiska förhållandena äro der sådana, att de flesta arbeten kunna fortgå på samma sätt under hela året eller största delen af året. Hos oss deremot måste i en mängd yrken arbetet hufvudsakligen bedrivas under sommaren. Dit hörer utom jordbruket äfven exempelvis byggnadsverksamheten, sjöfarten med dithörande arbeten i hamnarne, tegelbruk, sågverk m. m. Det synes knappt kunna undvikas, att i sådana yrken arbetarne måste om sommaren hafva en mycket lång arbetstid, under det att de om vintern få åtnjuta mer än behöflig ledighet.

Motionären synes hafva afsett, att dessa och dylika spörsmål böra uppställas och besvaras, först efter det en utredning af nu befintliga förhållanden egt rum, och att Riksdagen borde utan angifvande af de grunder, hvarpå en lagstiftning i ämnet borde byggas, endast i allmänna

ordalag anhålla om en undersökning, hvilka åtgärder må kunna vara lämpliga för ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande arbetstiden.

Utskottet har dock ansett, att en framställning till Kongl. Maj:t i ämnet från Riksdagens sida ej bör ske, utan att Riksdagen på samma gång bestämdt angifver, dels huru vida lagstiftningen öfver hufvud må ingripa på detta område eller icke, dels i förra fallet på hvilka allmänna grunder en lagstiftning må hvila och inom hvilka yrkesgrenar arbetsgifvare och arbetare böra vara underkastade lagstadgade begränsningar i sin frihet att träffa aftal rörande arbetstiden.

Det torde lätt inses, att de undersökningar, som äro nödvändiga för att på ett så nytt område bilda sig ett moget omdöme, måste kräva ej obetydlig tid. Då en jemförelsevis kort tid varit utskottet tillmätt för denna frågas behandling, har utskottet ej heller kunnat egna densamma en så omfattande pröfning, att utskottet kunnat stadga sin mening i de hufvudfrågor, som böra vara afgjorda, innan en utredning i detalj företages. Då utskottet derjemte antager, att kammaren icke anser sig vid en tidpunkt, då många brådskande ärenden förreligga till afgörande, kunna till pröfning företaga en reformfråga af så invecklad och omfattande beskaffenhet som denna, får utskottet hemställa,

att motionen icke för närvarande må till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 maj 1891.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation:

af herrar *E. Hammarlund* och *H. Hedlund*, som med gillande af utskottets hemställan ansett, att motiveringen bort erhålla följande lydelse:

»Den sak, som motionen afser, är af synnerlig stor vigt, men tillika af mycket invecklad beskaffenhet samt af båda dessa orsaker väl värd en

allsidig utredning. En sådan har ock blifvit föranstaltad af flera andra lands riksförsamlingar. I Sverige har emellertid denna fråga icke under en mansålder varit föremål för Riksdagens öfverläggningar. Föga antagligt är därför, att Riksdagen nu skulle vara beredd att bestämma sig rörande den af motionären föreslagna åtgärden, utan att dess medlemmar förut genom en omfattande diskussion varit i tillfälle att bilda sig en föreställning om densammas betydelse.

Då emellertid motionen framkommit så sent, att nu under riksdagens sista timme, då så många andra frågor taga uppmärksamheten i anspråk, tid näppeligen finnes öfrig för en sådan diskussion, och då, äfven om Andra Kammaren gäfvit sitt bifall till det framställda förslaget, medkammaren dock ej vid denna riksdag skulle hinna uttala sig i ämnet, får utskottet hemställa», etc.